

INSTYTUCJA PRAWNA PEŁNOMOCNICTWA W PRAWIE POLSKIM I WŁOSKIM. ANALIZA TERMINOLOGICZNA I TRANSLATOLOGICZNA¹

Katarzyna Biernacka-Licznar, dr

Uniwersytet Wrocławski

Institut Studiów Klasycznych, Śródziemnomorskich i Orientalnych,

ul. Szewska 49, 50-130 Wrocław

katarzyna.licznar@uni.wroc.pl

Abstrakt: Celem artykułu jest przedstawienie podstawowej terminologii i frazeologii dotyczącej instytucji pełnomocnictwa na potrzeby przekładu w polsko-włoskiej parze językowej. Artykuł zapoznaje czytelnika z ogólną charakterystyką instytucji prawnej pełnomocnictwa w polskim i włoskim systemie prawnym, w tym z kwestiami definicyjnymi, które mogą stanowić bazę do wypracowania pewnych ram metodologicznych i zasobu praktycznych wytycznych w zakresie ukierunkowania przekładu dokumentu pełnomocnictwa. Z racji zmienności i polisemicznego charakteru terminu „pełnomocnictwo” podjęto próbę zestawienia podstawowych terminów funkcjonujących w obu językach. Szczegółowe informacje odnoszące się do dokumentu pełnomocnictwa sporządzonego w formie aktu notarialnego przewidziane na gruncie włoskiej ustawy o notariacie skonfrontowane zostały z ustawowymi wymogami dotyczącymi struktury pełnomocnictwa sporządzanego w kwalifikowanej formie aktu notarialnego na gruncie prawa polskiego. W artykule prezentowane są wyniki analiz terminologicznych, opracowanych na podstawie wybranych przykładowych dokumentów pełnomocnictw w języku włoskim, które pozwoliły na stworzenie glosariusza włosko-polskiego. Prezentacji i omówieniu przykładów charakterystycznych terminów oraz zwrotów stosowanych we włoskich pełnomocnictwach towarzyszy refleksja dotycząca dydaktyki przekładu włosko-polskiego.

Słowa kluczowe: pełnomocnictwo, instytucja prawna, ustawa o notariacie, dydaktyka przekładu prawniczego, Republika Włoska

THE LEGAL INSTITUTION OF THE POWER OF ATTORNEY IN POLISH AND ITALIAN LEGAL SYSTEMS. ANALYSIS OF TERMINOLOGY AND TRANSLATION STRATEGIES

Abstract: The aim of the article is to study the basic terminology and phraseology referring to the institution of the power of attorney. The article gives outline information about the legal institution of power of attorney in Polish and Italian legal systems, as well as definitions of some related concepts, which can constitute a basis for a methodological frame of reference and a repertory of practical guidelines and suggestions regarding the process of translation. Due to the changeability of the term in question and its polysemous character, an attempt has been made to show the basic terminology present in both languages: Polish and Italian and their equivalents. Detailed information concerning the power of attorney in the form of notary deed in the Italian legal order have been compared with the requirements as to construction of the notary deed envisaged in the Polish act on notaryship. The article presents the results of the analysis carried out on ten selected documents of the power of attorney in Italian, which led to the making of

---

¹ Dziękuję Pani mgr Bognie Kaczorowskiej za okazaną mi pomoc przy opracowaniu niniejszej publikacji, w szczególności w prozdziałach nr 1-3.

a Polish-Italian glossary of the terminology in question. Presentation and explanation of the importance of linguistic and dogmatic meaning of selected Italian phrases and rules referring to the documents of the power of attorney has been accompanied by reflection on translator training practice.

Key words: the power of attorney, legal institution, Notary Public Law, legal translation training, Italy

Wprowadzenie

Znajomość metodologii przekładu prawnego warunkuje odpowiednią jakość przekładu, a także krytyczną analizę specjalistycznych tekstów z dziedziny prawa oraz stanowi istotny element warsztatu pracy zarówno tłumacza, jak i prawnika prowadzącego sprawę dotyczące stosunków prawnych z elementem obcym lub podejmującego aktywność badawczą czy dydaktyczną w dziedzinie nauk prawnych, zwłaszcza w ujęciu komparatystycznym. Założenia konstrukcyjne i szczegółowa regulacja zagadnień jurydycznych w poszczególnych porządkach prawnych, jak również specyfika refleksji doktrynalnej i judykacyjnej właściwej partykularnym obszarom prawnym, niejednokrotnie wykazują istotne różnice, które rzutują na proces translatorski. Podniesieniu poziomu znajomości konstrukcji instytucji prawnych i rozwiązań normatywnych przyjętych w poszczególnych krajowych porządkach prawnych sprzyjają niewątpliwie prowadzone badania prawnoporównawcze (na temat dyskusji dotyczącej roli studiów komparatystycznych w procesie przekładu i próby odpowiedzi na pytanie, czy rozwiązanie problemów przekładu prawnego możliwe jest na poziomie wyłącznie lingwistycznym, czy też wymaga podejścia interdyscyplinarnego zob. Galdia 2003, 3). Postulatowi promowania badań prawnolingwistycznych i zdobywania na potrzeby przekładu prawnego szczególnej technicznej wiedzy oraz uwzględniania perspektywy prawnoporównawczej (Galdia 2003, 3-4; Jopek-Bosiacka 2012, 10, 135-136 oraz literatura tam cytowana) czynią zadość nie tylko edycje opracowań kluczowych zagadnień języka prawniczego, ale także inicjatywy wzbogacania programów kształcenia na wydziałach prawa uczelni wyższych o kursy prawniczych języków obcych lub szkół prawa obcego. Istotną rolę spełniają również studia kształcenia tłumaczy przysięgłych i specjalistycznych, uwzględniające wymiar interdyscyplinarny profesjonalnej aktywności translatorskiej i kładące nacisk, obok umiejętności praktycznych zdobywanych w ramach zajęć warsztatowych, na przynajmniej elementarny, propedeutyczny zakres omówienia podstaw prawa polskiego i prawa obszaru języka obcego oraz analizę dyskursu prawnego w konkretnej parze językowej. Tego rodzaju kursy stają się okazją do pogłębionej analizy konkretnych problemów terminologicznych ujawniających się przy próbie przekładu pozornie powtarzalnych, standardowych sformułowań stosowanych w tekstach specjalistycznych z dziedziny prawa. Wszak w literaturze przedmiotu wskazuje się, że jeden z niezbędnych elementów kwalifikacji tłumaczy tekstów prawnych i prawniczych stanowi znajomość języka prawa na poziomie leksyki, składni i pragmatyki (Jopek-Bosiacka 2012, 134).

Zagadnienia terminologiczne okazują się szczególnie doniosłe w praktyce obrotu prawnego. Potrzeba wypracowania instrumentarium gwarantującego spójność i adekwatność przekładu, wykluczającego operowanie wprawdzie leksykalnie zbliżonymi, ale niepoprawnymi z punktu widzenia konstrukcyjnoprawnego pojęciami, uzasadniona jest wymogiem precyzyjnego, wyczerpującego ujęcia i zweryfikowania

wszystkich elementów poddawanego analizie prawnie relewantnego komunikatu. Bazowanie w podejmowanych zabiegach translatorskich jedynie na poszukiwaniu ekwiwalencji na poziomie lingwistycznym może okazać się zawodne i niewystarczające wobec specyfiki konkretnych elementów instytucji prawnych, a intuicyjny, niepoparty wnikliwą analizą prawnoporównawczą indywidualnego przypadku, niecierpiący z doświadczenia prawniczego dobór terminologii niejednokrotnie prowadzić może do istotnego zniekształcenia sensu przekazu wyrażonego specjalistycznym językiem, a w konsekwencji do dezintegracji istoty danej instytucji prawnej i rażących błędów natury teoretycznoprawnej lub dogmatycznoprawnej.

Przykład figury prawnej mającej wprawdzie zasadniczo uniwersalny charakter i powszechnie stosowanej, jednak cechującej się złożonością regulacji normatywnej i wykazującej istotne odmienności w praktyce stosowania prawa w konkretnych porządkach jurydycznych, stanowi instytucja pełnomocnictwa. W przypadku przekładu w polsko-włoskiej kombinacji językowej z jednej strony czynnikiem sprzyjającym doborowi właściwych odpowiedników terminologicznych jest co do zasady zbieżność modelu pełnomocnictwa ze względu na zakorzenienie w dorobku nowożytnych koncepcji zastępstwa, a także – *prima facie* – występowanie przynajmniej pojedynczych zrębowych pojęć o etymologii łacińskiej charakterystycznych dla tej dziedziny prawa (takich jak np. mandat, prokura, reprezentacja, delegacja, autoryzacja). Z drugiej strony jednak podstawowe założenia konstrukcyjnoprawne, nazewnictwo, klasyfikacja poszczególnych rodzajów pełnomocnictw i ich najistotniejsze cechy, a także formuła nadawana dokumentom pełnomocnictwa w obu porządkach prawnych, zwłaszcza w zakresie utrwalonej w wieloletniej praktyce metodyki konstruowania pełnomocnictw w formie kwalifikowanej (solennej), różnią się znacząco w szczegółach, co rzutuje na prawidłowość operowania poszczególnymi zwrotami. Dodatkowo niejednokrotnie, w zależności od stopnia rozbudowania zakresu pełnomocnictwa, katalog uprawnień powierzanych przez mocodawcę pełnomocnikowi obfituje w liczne specjalistyczne terminy właściwe różnym gałęziom prawa, w tym np. określenia skonkretyzowanych czynności prawnych, których przekład wymaga stosowania odpowiedniej aparatury pojęciowej.

Kompleksowe omówienie poszczególnych zagadnień dotyczących funkcjonowania instytucji pełnomocnictwa w polskim systemie prawnym i w prawie włoskim nie jest możliwe ze względu na ograniczone ramy objętościowe opracowania, a także z uwagi na wieloaspektowość zjawiska zastępstwa jako takiego. Niemniej uzasadnione jest podjęcie próby zilustrowania złożoności instytucji prawnej pełnomocnictwa, naświetlenia doniosłych z punktu widzenia praktyki przekładu problemów związanych ze specyfiką konstrukcji prawnej pełnomocnictwa w obu porządkach prawnych i z przyjętą w każdym z nich nomenklaturą, a także pewnego ukierunkowania metodologicznego i sformułowania postulatów w zakresie organizacji procesu tłumaczenia zaawansowanych pod względem formy dokumentów pełnomocnictwa. Stąd celowe jest poprzedzenie analizy terminologicznej i poszukiwania polskojęzycznych ekwiwalentów dla konkretnych terminów i związków frazeologicznych, stosowanych we włoskich dokumentach, przedstawieniem w zarysie ogólnej charakterystyki pełnomocnictwa w prawie polskim i w prawie włoskim, a następnie omówienie najistotniejszych zagadnień związanych z pragmatycznymi aspektami tłumaczenia dokumentów pełnomocnictwa oraz dydaktyką przekładu w tym

zakresie.

Pełnomocnictwo w prawie polskim – zarys problematyki

Instytucja przedstawicielstwa wywodzi się z historycznie uwarunkowanych form posługiwania się inną osobą przy dokonywaniu czynności prawnych z przyczyn faktycznych (np. nieobecność w miejscu, w którym ma być złożone oświadczenie woli, brak czasu, brak fachowych umiejętności) lub prawnych (brak wymaganej zdolności do czynności prawnych) (Pazdan M. 2008, 467; Pazdan J. 2003, 13; Smyk 2010, 75; Gawrylczyk 2000, 760 i następne). Zgodnie z art. 95 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.) [dalej jako: k.c.] z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych albo wynikających z właściwości czynności prawnej, można dokonać czynności prawnej przez przedstawiciela, natomiast czynność prawna dokonana przez przedstawiciela w granicach umocowania pociąga za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego.

Przesłanką przypisania reprezentowanemu skutków zachowania się przedstawiciela jest istnienie umocowania czyli możliwości dokonywania czynności prawnych w cudzym imieniu (Pazdan M. 2008, 469; Smyk 2010, 54). Kryterium źródła umocowania wprowadza dychotomiczny podział kategorii przedstawicielstwa na: przedstawicielstwo ustawowe (umocowanie wynika co do zasady z ustawy, a dokładnie ze stanu faktycznego odmiennego niż czynność prawna mocodawcy) (Smyk 2010, 56) oraz pełnomocnictwo (umocowanie opiera się na oświadczeniu woli reprezentowanego lub innych osób) (Pazdan M. 2008, 469; Smyk 2010, 55), co znajduje wyraz w przepisie art. 96 k.c., zawierającym definicje legalne (ustawowe) cytowanych pojęć (Smyk 2010, 56).

Termin „pełnomocnictwo” nie jest rozumiany jednolicie. Wskazuje się, że redakcja przepisu art. 96 k.c. nie jest dostatecznie precyzyjna, ponadto ustawodawca operuje pojęciem „pełnomocnictwa” w różnych kontekstach na gruncie prawa cywilnego materialnego i procedury cywilnej, a dodatkowo w nauce prawa funkcjonują specyficzne propozycje ujęcia analizowanej instytucji, co skutkuje problemami definicyjnymi i istnieniem pewnej terminologicznej niekonsekwencji (Smyk 2010, 57). Można wyróżnić następujące znaczenia pojęcia „pełnomocnictwo”:

- (i) równoważnik umocowania;
- (ii) oznaczenie czynności prawnej będącej źródłem umocowania (obejmującej oświadczenie woli, którego treść przewiduje wyposażenie pełnomocnika w możliwość składania oświadczeń woli w imieniu i ze skutkiem dla reprezentowanego);
- (iii) dokument ucieleśniający czynność prawną będącą źródłem umocowania (Pazdan M. 2008, 508; Smyk 2010, 57).

W pewnym uproszczeniu pełnomocnictwo można scharakteryzować w ramach opisu funkcjonalnego jako instytucję prawa cywilnego, stanowiącą odmianę przedstawicielstwa, umożliwiającą mocodawcy posłużyć się w obrocie zastępcą, który, składając własne oświadczenie woli w imieniu mocodawcy, doprowadzi do skutków prawnych bezpośrednio w sferze prawnej tego ostatniego (Pazdan M. 2008, 509; Smyk 2010, 58; Gudowski 2011, 15).

Udzielenie pełnomocnictwa przez mocodawcę wyposaża pełnomocnika w umocowanie do dokonania czynności prawnej (dokonywania czynności prawnych)

w imieniu i ze skutkami dla mocodawcy (Pazdan M. 2008, 508; Gudowski 2011, 15). Czynność prawna udzielenia pełnomocnictwa, zaliczana do kategorii czynności prawnych upoważniających, sama przez się nie rodzi po stronie pełnomocnika obowiązku wykonania umocowania (Pazdan M. 2008, 512). Na gruncie prawa polskiego nie jest możliwe udzielenie pełnomocnictwa nieograniczonego, tj. do dokonywania wszystkich czynności prawnych (Sobolewski 2012). Czynność prawna udzielenia pełnomocnictwa do dokonywania wszelkich czynności prawnych kwalifikowana jest jako bezwzględnie nieważna (Pazdan M. 2008, 489). Zakres umocowania pełnomocnika zależy każdorazowo od woli mocodawcy, z zastrzeżeniem wszakże ograniczeń ustawowych. Na podstawie kryterium zakresu umocowania regulacja kodeksowa wyróżnia następujące typy pełnomocnictwa:

- (i) pełnomocnictwo ogólne (generalne) do czynności zwykłego zarządu;
- (ii) pełnomocnictwo rodzajowe (gatunkowe) do pewnego typu (określonego rodzaju) czynności;
- (iii) pełnomocnictwo szczególne do dokonania określonej czynności prawnej (do poszczególnej czynności, indywidualne, specjalne);
- (iv) prokurę (Sobolewski 2013, 252 i następne; Smyk 2010, 58 i następne, 202 i następne; Strzebińczyk 2013, 252 i następne).

Zgodnie z regulacją art. 98 k.c. pełnomocnictwo ogólne obejmuje umocowanie do czynności zwykłego zarządu, natomiast do czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu potrzebne jest pełnomocnictwo określające ich rodzaj, chyba że ustawa wymaga pełnomocnictwa do poszczególnej czynności.

Zasada braku formalizmu przy składaniu oświadczeń woli zakłada dopuszczalność udzielenia pełnomocnictwa w dowolnej formie, jednak w niektórych przypadkach ustawodawca wprowadza wymóg w zakresie formy. Zgodnie z dyspozycją art. 99 § 1 k.c. pełnomocnictwo do dokonania czynności prawnej, do ważności której potrzebna jest forma szczególna (forma *ad solemnitatem*), powinno być udzielone w tej samej formie (zasada tożsamości formy pełnomocnictwa z formą czynności, dla dokonania której jest udzielane), np. pełnomocnictwo do zawarcia umowy zobowiązującej do przeniesienia własności nieruchomości oraz umowy przenoszącej własność nieruchomości, które zgodnie z przepisem art. 158 k.c. wymagają zachowania formy aktu notarialnego, powinno być również udzielone w formie aktu notarialnego (Pazdan M. 2008, 521). Pełnomocnictwo ogólne powinno być pod rygorem nieważności udzielone na piśmie (art. 99 § 2 k.c.) (szerzej na temat ustawowych wymogów co do formy udzielenia pełnomocnictwa w Polsce zob. Pazdan M. 2008, 522 i następne).

Jako szczególnie doniosły rodzaj pełnomocnictwa wyróżnia się prokurę. Zgodnie z kodeksową definicją prokura jest pełnomocnictwem udzielonym przez przedsiębiorcę podlegającego obowiązkowi wpisu do rejestru przedsiębiorców, które obejmuje umocowanie do czynności sądowych i pozasądowych, jakie są związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa (art. 109¹ § 1 k.c.). Prokurę kwalifikuje się jako instytucję prawną właściwą prawu handlowemu, funkcjonującą wyłącznie w obrocie profesjonalnym (Sobolewski 2012). Specyfika prokury jako szczególnej odmiany pełnomocnictwa znajduje wyraz w: ograniczonym katalogu podmiotów legitymowanych czynnie do udzielenia prokury; bardzo szerokim ustawowo określonym zakresie umocowania prokurenta, obejmującym czynności związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa; obligatoryjnym charakterze wpisu do rejestru;

wykluczeniu możliwości ograniczenia odwołalności (Pazdan M. 2008, 535; Grykiel 2008, 5 i następne). Do udzielenia prokury wymagana jest forma pisemna pod rygorem nieważności (art. 109² § 1 zd. 1 k.c.), nie znajduje w tym wypadku zastosowania zasada tożsamości formy, o której mowa w przepisie art. 99 § 1 k.c.

Szczególnym rodzajem przedstawicielstwa uregulowanego w k.c. jest pełnomocnictwo procesowe, do którego znajdują zastosowanie przede wszystkim art. 86-97 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.) [dalej jako: k.p.c.]. Istota pełnomocnictwa procesowego sprowadza się do składania przed sądem (w postępowaniu egzekucyjnym także przed komornikiem) w imieniu reprezentowanego oświadczeń woli i oświadczeń wiedzy oraz podejmowania innych czynności procesowych określonych w przepisach k.p.c. i w ustawach szczególnych (Gawrylczyk 2001, 85; Gudowski, 15 i następne). Zasadniczą różnicę w ujęciu funkcjonalnym pomiędzy opisanym powyżej pełnomocnictwem stosowanym na gruncie prawa prywatnego a pełnomocnictwem procesowym wyznacza cel obu instytucji: o ile w przypadku pełnomocnictwa materialnoprawnego cel sprowadza się do dokonywania aktów prywatnoprawnych, o tyle pełnomocnictwo procesowe zakłada przedsięwzięcie w imieniu mocodawcy czynności procesowych (podejmowanych przed organem procesowym) skierowanych na osiągnięcie skutku procesowego. Natomiast różnica konstrukcyjna dotyczy charakteru pełnomocnictwa procesowego jako stosunku wielostronnego, „rozpiętego pomiędzy mocodawcą i jego pełnomocnikiem z jednej strony a sądem oraz przeciwnikiem (jego pełnomocnikiem) i innymi osobami uczestniczącymi w sprawie – z drugiej” (Gudowski 2011, 17). Zgodnie z przepisem art. 88 k.p.c. pełnomocnictwo może być albo procesowe – bądź to ogólne, bądź do prowadzenia poszczególnych spraw – albo do niektórych tylko czynności procesowych. Wymienione pełnomocnictwa upoważniają pełnomocnika procesowego do działania w imieniu mocodawcy w całym postępowaniu rozpoznawczym, zabezpieczającym i egzekucyjnym (Pietrzkowski 2010, 38). Pełnomocnictwo procesowe powinno być udzielone w formie pisemnej, pełnomocnik jest obowiązany przy pierwszej czynności procesowej dołączyć do akt sprawy pełnomocnictwo z podpisem mocodawcy lub weryfikowalny odpis pełnomocnictwa (art. 89 § 1 zd. 1 k.p.c.) (Pietrzkowski 2010, 42).

Pełnomocnictwo w prawie włoskim – zarys problematyki

Pojęcie przedstawicielstwa (*rappresentanza*) odnosi się do sytuacji, w której dany podmiot (przedstawiciel – *rappresentante*) podejmuje w imieniu i na rzecz innego podmiotu (reprezentowanego – *rappresentato* lub *dominus*) pewne działania prawnie doniosłe, których skutki powstają bezpośrednio w sferze prawnej reprezentowanego, zgodnie z art. 1388 *codice civile* (Regio Decreto 16 marzo 1942 n. 262, G.U. n. 79, 4 aprile 1942 z późn. zm.) [dalej jako: k.c. wł.]. Przedstawicielstwo wiązane jest w doktrynie z szerszą kategorią zastępstwa (*sostituzione*) (Caringella, De Marzo 2008, 349). W zależności od źródła umocowania do reprezentowania w świetle art. 1387 k.c. wł. wyróżnia się przedstawicielstwo ustawowe (*rappresentanza legale o necessaria*) oraz przedstawicielstwo, którego źródłem jest co do zasady oświadczenie woli podmiotu zainteresowanego – *rappresentanza volontaria (o negoziale)* (Caringella, De Marzo 2008, 351; Turco 2011, 238 i następne). W zakresie kategorii *rappresentanza*

volontaria typowym sposobem powierzenia uprawnień przez mocodawcę jest pełnomocnictwo (*procura*).

Włoski porządek prawny określa pełnomocnictwo (*procura*) jako czynność prawną podejmowaną na zasadzie autonomii woli przez zainteresowanego – docelowo reprezentowanego – wobec reprezentanta (pełnomocnika – *procuratore*), na mocy której pełnomocnikowi powierzone zostaje umocowanie do działania na rachunek i w imieniu mocodawcy „na zewnątrz”, tj. dokonania czynności prawnej (czynności prawnych) wobec osób trzecich (Bianca 2000, 83; Turco 2011, 519; Caringella, De Marzo 2008, 357; Gazzoni 2013, 1056). Pełnomocnictwo rozpatrywane jako czynność prawna przyznająca uprawnienie i w tym sensie jednostronna, nie stanowi samo w sobie dostatecznej podstawy do powstania po stronie pełnomocnika obowiązku podejmowania czynności prawnych, do których dokonania powyższe uprawnienie zostaje udzielone (wykonania umocowania). Na podstawie samego pełnomocnictwa reprezentant (pełnomocnik) wyposażony zostaje jedynie w umocowanie (możność działania), a nie obowiązek w zakresie reprezentacji. Do powstania po stronie pełnomocnika obowiązku dokonania czynności prawnych będących przedmiotem pełnomocnictwa może dojść w ramach dodatkowego stosunku prawnego zawiązanego pomiędzy mocodawcą i pełnomocnikiem poprzez zawarcie umowy (*negozio gestorio*), regulującej wzajemne prawa i obowiązki obu stron. Tego rodzaju dwustronna czynność prawna pomiędzy mocodawcą i reprezentantem, skutkująca powstaniem bazowego stosunku prawnego, przyjmuje najczęściej postać umowy zlecenia (*contratto di mandato*), kwalifikowanej w systematyce k.c. wł. jako jedna z umów nazwanych odnoszących się do świadczenia usług (Turco 2011, 519; Caringella, De Marzo 2008, 357; Gazzoni 2013, 1181 i następne).

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na konieczność rozróżnienia instytucji pełnomocnictwa (*procura*) oraz figur jurydycznych *mandato* i *autorizzazione*, które niejednokrotnie bywają mylone pod względem terminologicznym (Caringella, De Marzo 2008, 359; zob. też Delle Monache 2012, 86). O ile *procura* stanowi jednostronną czynność prawną przyznającą jedynie umocowanie (bez obowiązku) do działania w imieniu i na rzecz określonego podmiotu, o tyle *mandato* – w świetle art. 1703 k.c. wł. – stanowi umowę, zgodnie z którą jedna ze stron zobowiązuje się do dokonania czynności prawnej (lub kilku czynności prawnych) na rzecz drugiej strony, przy czym *mandato* – *per se* – nie prowadzi do przyznania umocowania do reprezentacji. Instytucja *mandato* pozostaje czynnością prawną strukturalnie odrębną od instytucji *procura*, jednak ich wzajemny stosunek i ewentualne funkcjonalne powiązanie jest przedmiotem pogłębionych badań w doktrynie. W zależności od konfiguracji obu kategorii wyróżnia się: *mandato con rappresentanza diretta* (*con procura*) w wypadku, gdy umowie zlecenia towarzyszy udzielenie pełnomocnictwa, a czynności prawne podejmowane przez zleceniodawcę wywołują natychmiast skutki prawne wprost w sferze prawnej zleceniodawcy (zgodnie z art. 1704 k.c. wł.) oraz *mandato senza rappresentanza* (*senza procura*), w wypadku, gdy zleceniobiorca działa na rzecz i w interesie zleceniodawcy, ale „we własnym imieniu”, a skutki dokonanych przez niego czynności prawnych muszą być dopiero następnie przeniesione na rzecz zleceniodawcy (art. 1705 i 1706 k.c. wł.) (Turco 2011, 519, 697-698; Caringella, De Marzo 2008, 358-359; Baldini 2006, 26-29). Natomiast kategoria upoważnienia (*autorizzazione*) na gruncie prawa prywatnego rozumiana jest jako jednostronna

czynność prawna, na mocy której określony podmiot (upoważniający – *autorizzante*) przyznaje innemu podmiotowi (upoważnionemu – *autorizzato*) umocowanie do dokonania czynności prawnych mających jedynie pośrednio wywołać skutki w sferze prawnej upoważniającego, jednak czynności te dokonywane są w imieniu upoważnionego. Zatem odmiennie niż w przypadku instytucji *procura* działania upoważnionego nie wywołują skutków bezpośrednio w sferze prawnej upoważniającego, zaś różnica w porównaniu z *mandato* znajduje wyraz w wyposażeniu upoważnionego w uprawnienie do działania, a nie obowiązek w tym zakresie (Caringella, De Marzo 2008, 359).

Na podstawie kryterium zakresu umocowania wyróżnia się pełnomocnictwo ogólne (*procura generale*) przyznające pełnomocnikowi umocowanie do dokonania wszystkich czynności prawnych dotyczących zwykłego zarządu oraz pełnomocnictwo szczególne (*procura speciale*) obejmujące umocowanie do dokonania pojedynczych czynności prawnych wyraźnie w nim wskazanych (Caringella, De Marzo 2008, 359).

Należy ponadto zwrócić uwagę na pojęcie przedstawicielstwa na gruncie prawa procesowego, w ramach którego wyróżnia się kategorię *rappresentanza sostanziale processuale*, dotyczącą umocowania do pozywania i bycia pozywanym w imieniu reprezentowanego, oraz kategorię *rappresentanza processuale vera e propria* (zastępstwa procesowego), odnoszącą się do reprezentacji przed sądem w sensie technicznym, polegającej na umocowaniu prowadzącego profesjonalną obsługę prawną prawnika, należącego do samorządu zawodowego, do dokonywania czynności procesowych w ramach prawa do obrony (Caringella, De Marzo 2008, 357; Di Marzio 2011, 185-186).

Zgodnie z definicją zawartą w *Nuovo dizionario giuridico* (del Giudice 2008, 970) termin *procura* odnoszony jest do: pełnomocnictwa ogólnego i szczególnego (na gruncie prawa cywilnego materialnego) oraz pełnomocnictwa procesowego:

- (i) *una procura in generale* – „*il negozio con il quale una persona conferisce ad un'altra (detta procuratore) il potere di rappresentarla*”. *E' un atto a rilevanza esterna* (del Giudice 2008, 970) – czynność prawna jednostronna, poprzez którą mocodawca powierza pełnomocnikowi prawo do reprezentowania go;
- (ii) *una procura alle liti*: „*quando la parte sta in giudizio col ministero di un difensore questi deve essere munito di procura*” (del Giudice 2008, 970) – w języku polskim termin ten tłumaczymy jako pełnomocnictwo procesowe.

W praktyce w dokumentach pełnomocnictwa spotyka się następujące nazewnictwo:

- (i) pełnomocnictwo ogólne – *procura generale (relativa a tutti gli affari del rappresentato)*,
- (ii) pełnomocnictwo szczególne – *procura speciale (relativa solo ad uno o più affari determinati)*,
- (iii) pełnomocnictwo procesowe określane terminem łacińskim – *procura ad litem* (por. Sondel 1997, 791), bądź włoskim – *procura alle liti*; kategoria *procura alle liti* definiowana jest jako jednostronna czynność prawna, na mocy której strona postępowania udziela profesjonalnemu pełnomocnikowi umocowania do obrony technicznej w procesie (*ius postulandi*) (Di Marzio 2011, 1).

W literaturze przedmiotu wskazuje się na brak co do zasady wymogu w zakresie formy pełnomocnictwa – może być ono udzielone w formie ustnej, a nawet wynikać z czynności dorozumianych (konkludentnych) – „*La procura deve essere*

conferita oralmente, risultare da comportamenti concludenti o da un documento scritto” (Izzo 2008, 233). Zgodnie z art. 1392 k.c. wł. pełnomocnictwo nie wywołuje skutków prawnych, jeśli nie jest udzielone w formie przewidzianej dla czynności prawnej, do której dokonania pełnomocnik został umocowany (*La procura non ha effetto se non è conferita con le forme prescritte per il contratto che il rappresentante deve concludere*), zatem wymóg co do formy pełnomocnictwa determinowany jest w zależności od rodzaju czynności prawnej (tzw. forma *per relationem*) (Caringella, De Marzo 2008, 360). Istotna jest w tym kontekście regulacja art. 1350 k.c. wł., który zawiera katalog czynności prawnych, dla których forma pisemna zastrzeżona jest pod rygorem nieważności – *atti che devono farsi per iscritto*. W takim przypadku przewidziana jest forma aktu notarialnego – *atto pubblico* lub forma pisemna z podpisem notarialnie poświadczonym – *scrittura privata autenticata*. Wymóg zachowania formy pisemnej może dotyczyć np. pełnomocnictwa zawierającego umocowanie dotyczące przeniesienia własności nieruchomości.

Pełnomocnictwo jako gatunek tekstowy. Makrostruktura i terminologia specjalistyczna w translatoologii i dydaktyce przekładu polsko-włoskiego

Specyfika przedstawionej w zarysie konstrukcji jurystycznej szeroko rozumianej instytucji pełnomocnictwa w polskim systemie prawnym i w prawie włoskim, a także praktyka posługiwania się utrwaloną w polskim języku prawnym i prawniczym siatką pojęciową, wiążą się z pewnymi komplikacjami i problemami interpretacyjnymi na płaszczyźnie przekładu oraz refleksji prawnoporównawczej. Trudności w zakresie tłumaczenia wykorzystywanych w praktyce obrotu prawnego w Polsce i we Włoszech tekstów specjalistycznych dotyczących stosunku pełnomocnictwa wynikają zasadniczo z pewnych odmienności w regulacji normatywnej instytucji pełnomocnictwa w obu porządkach prawnych, a równocześnie wiążą się z szeroko rozumianym kontekstem, w jakim w praktyce funkcjonuje instrument pełnomocnictwa. Na doniosłość instytucji pełnomocnictwa w warunkach natężenia procesów wymiany pomiędzy uczestnikami obrotu reprezentującymi różne krajowe porządki prawne i konieczność stworzenia instrumentarium ułatwiającego w wymiarze operatywnym działalność notariuszy w zakresie redagowania i wprowadzania do obiegu prawnego dokumentów pełnomocnictwa w stosunkach transgranicznych, zwrócono uwagę w opracowanym przez Consiglio Nazionale del Notariato studium poświęconym przesłankom ważności pełnomocnictw notarialnych w obrocie międzynarodowym (Consiglio Nazionale del Notariato 2006). Tego rodzaju uwarunkowania oddziałują niewątpliwie również na praktykę tłumaczenia dokumentów pełnomocnictw.

Stąd tak istotne jest odpowiednie podejście metodologiczne, pozwalające na zapewnienie przekładu ekwiwalentnego pod względem merytorycznym i formalnym, a jednocześnie adekwatnego w odbiorze specjalisty-prawnika, dzięki kompleksowemu porównywaniu regulacji funkcjonujących w systemach prawnych źródłowym i docelowym – także pod względem zakresów semantycznych pojęć (denotacji), formatów tekstowych i gatunków tekstowych na poziomie ich makrostruktury – oraz wykorzystywaniu w tekście tłumaczenia elementów mikrostruktury tekstu źródłowego w zakresie frazeologii, stylistyki i składni (Jopek-Bosiacka 2012, 136 oraz literatura tam cytowana).

W roku 1996 ukazał się artykuł Joanny Kujawińskiej zatytułowany *Pełnomocnictwo po włosku* (Kujawińska 1996), w którym autorka skoncentrowała się na omówieniu włoskiego aktu notarialnego na przykładzie wybranego pełnomocnictwa, szczególnie nacisk kładąc na słownictwo oraz kontekst kulturowy. Kujawińska zaproponowała tłumaczenie na język polski 23 zwrotów i określeń związanych z terminem „pełnomocnictwo”. Złożoność problematyki dotyczącej konstrukcji prawnej zastępstwa oraz praktyczna doniosłość instytucji pełnomocnictwa w obrocie prawnym i częstość posługiwania się nim w praktyce, także na polu profesjonalnej aktywności tłumaczy języka włoskiego, ze względu na stosunkowo liczne kontakty polsko-włoskie chociażby w dziedzinie wymiany gospodarczej i kooperacji na różnych polach, przesądzają jednak o potrzebie istotnej korektury i doprecyzowania siatki pojęciowej, którą operuje się w ramach opisu konstrukcji pełnomocnictwa w prawie polskim i w prawie włoskim, a także potwierdzają konieczność kontynuowania i pogłębiania interdyscyplinarnych badań w tym zakresie, w celu wypracowania instrumentów, które przyczyniłyby się do poprawy jakości merytorycznej i zrjonalizowania przekładu dokumentów trafiających do obiegu.

Podjęmowana analiza ma na celu przedstawienie trudności, z którymi mogą stykać się tłumacze języka włoskiego w przypadku tłumaczenia dokumentów pełnomocnictwa, zarówno w kontekście zapewnienia ekwiwalentów (na temat technik zapewnienia ekwiwalentów w pracy tłumacza por. m.in. Matulewska 2005, 65 oraz literatura tam cytowana), jak i wspomnianych przez Kujawińską kontekstów kulturowych, pojawiających się we włoskich aktach notarialnych, obejmujących także dokumenty pełnomocnictwa. Materiał analityczny stanowi 10 wybranych dokumentów pełnomocnictw zaczerpniętych z dostępnych na rynku księgarskim zbiorów dokumentów włoskojęzycznych (Skrodzka 2008, 101-135; Biernacka-Licznar, Żuchowska 2012, 263-265), a także pomocniczo przegląd wzorów pełnomocnictw publikowanych na stronach internetowych włoskich przedstawicielstw dyplomatycznych i konsularnych.

W przypadku włoskiego pełnomocnictwa powtarzalność pewnych treści jest dosyć duża i wynosi w zależności od pełnomocnictwa od 40 nawet do 65 procent. Skraca to czas pracy tłumacza, z drugiej strony wprowadzenie raz użytych ekwiwalentów niejako zwalnia tłumaczy z pracy nad ulepszeniem tłumaczenia. Dostępne na rynku polskim słowniki i leksykony dla tłumaczy języka włoskiego nie zawsze służą dostateczną pomocą w sytuacjach, w których tłumacz dąży do przekazania treści dokumentu i opisanie elementów pozatekstowych.

W trakcie prowadzenia zajęć z przekładu włosko-polskiego dla słuchaczy studiów podyplomowych uznano za konieczne poświęcenie jednego spotkania na zapoznanie słuchaczy z przykładowymi 10 dokumentami *procura generale*. W tym celu posłużono się dwoma wyborami tekstów dla tłumaczy języka włoskiego (Skrodzka 2008 i Biernacka-Licznar, Żuchowska 2012). Analiza dokumentów pozwoliła na stworzenie glosariusza włosko-polskiego, w postaci swoistego kompendium wiedzy, mającego służyć ułatwieniu pracy słuchaczy, którzy w przeważającej większości dopiero podczas tego kursu zostali zapoznani ze specjalistyczną terminologią prawniczą. Uznano za konieczne przedstawienie podstawowych informacji na temat polskiej instytucji prawnej pełnomocnictwa, zalecono lekturę artykułu Kujawińskiej, jak również *Leksykonu terminów prawniczych* Barbary Turchi, w którym autorka podaje

polskie odpowiedniki właściwe dla terminu *procura* (Turchi 2012, 18-22). Przed przystąpieniem do przekładu poinformowano słuchaczy o ewentualnych trudnościach, na jakie mogą natrafić w przypadku tłumaczenia pełnomocnictwa z języka włoskiego na język polski (aspekty terminologiczne, kulturowe i zwyczajowe).

Wstępna analiza 10 dokumentów *procura generale* wykazała, że słuchacze mają trudności z odróżnieniem podstawowych pojęć takich jak: „udzielenie pełnomocnictwa”, „pełnomocnictwo”, „prokura”. Szczególnie ważkim problemem dydaktycznym jest w związku z tym uwrażliwienie słuchaczy specjalizacji tłumaczeniowych, niejednokrotnie niedysponujących specjalistyczną wiedzą prawniczą, na następstwa terminologicznych niekonsekwencji, które uwidaczniają się przede wszystkim podczas próby odróżnienia pojęć „udzielenie pełnomocnictwa” i „pełnomocnictwo”. W tym kontekście np. elementarna kwestia oznaczenia w języku docelowym stosunku prawnego łączącego pełnomocnika z reprezentowanym może wywoływać wątpliwości u prawnika-tłumacza, dla którego dobór adekwatnego pod względem jurydycznym ekwiwalentu stanowi rygorystycznie postrzegany warunek poprawności przekładu, natomiast filolog-tłumacz, zazwyczaj nieświadomy różnic wynikających ze stosunku prawnego, nie zwraca na to uwagi.

W ramach analizy pełnomocnictwa skupiono się także na strukturze samego aktu. Schemat włoski jest w tym zakresie zbliżony do schematu polskiego, co wynika z obowiązujących w obu państwach regulacji dotyczących prawa o notariacie, odpowiednio dla dokumentów polskich obowiązuje ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158 z późn. zm.) [dalej jako: ustawa – Prawo o notariacie] i dla włoskich *Legge 16 febbraio 1913 n.89, Sull'ordinamento del notariato e degli archivi notarili* (G.U. n. 55, 7 marzo 1913, Serie Generale, z późn. zm.) [dalej jako: *legge notarile*]. W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na cechy aktu notarialnego jako gatunku o sztywnej strukturze wielosegmentowej, na którą składają się: rama tekstowa (obejmująca elementy delimitacyjne: inicjalny – komparację i finalny – zakończenie) oraz część zasadnicza (główna) obejmująca treść realizowanej czynności prawnej, złożona z autonomicznych tekstów składowych zorganizowanych według schematów typowych dla poszczególnych typów czynności prawnych w ich wariantach adaptacyjnych, zmodyfikowanych i dostosowanych do potrzeb aktu notarialnego (Dunin-Dudkowska 2010, 81).

Tabela 1. Schemat aktu notarialnego w świetle ustawodawstwa polskiego i włoskiego.

Akt notarialny w prawie polskim	Akt notarialny w prawie włoskim
I. Część wstępna	I. <i>Parte iniziale</i>
a) Numeracja	a) <i>Numerazione</i>
b) Rodzaj aktu	b) <i>La natura dell'atto ricevuto o autenticato</i>
c) Nagłówek	c) <i>Intestazione</i>
d) Datacja (dzień, miesiąc i rok sporządzenia aktu, a w razie potrzeby lub na żądanie strony – godzina i minuta rozpoczęcia i podpisania aktu) oraz miejsce	d) <i>Data, comune e luogo in cui l'atto e ricevuto</i> (art. 51 pkt 1 <i>legge notarile</i>)

sporządzenia aktu (art. 92 § 1 pkt 1 i 2 ustawy – Prawo o notariacie)	
e) Imię, nazwisko i siedziba kancelarii notariusza, a jeżeli akt sporządziła osoba wyznaczona do zastępstwa notariusza lub upoważniona do dokonywania czynności notarialnych – nadto imię i nazwisko tej osoby (art. 92 § 1 pkt 3 ustawy – Prawo o notariacie)	e) <i>Il nome, il cognome e l'indicazione della residenza del notaio e del distretto notarile nel cui ruolo è iscritto</i> (art. 51 pkt 2 legge notarile)
f) Dane dotyczące osób stawających do aktu (imiona, nazwiska, imiona rodziców i miejsce zamieszkania osób fizycznych, nazwa i siedziba osób prawnych lub innych podmiotów biorących udział w akcie, imiona, nazwiska i miejsce zamieszkania osób działających w imieniu osób prawnych, ich przedstawicieli lub pełnomocników, a także innych osób obecnych przy sporządzaniu aktu) (art. 92 § 1 pkt 4 ustawy – Prawo o notariacie)	f) <i>I nomi e cognomi delle parti ed il loro domicilio o la residenza</i> (art. 51 pkt 3 legge notarile)
II. Część główna (część merytoryczna, osnowa, dokumentująca czynność prawną lub inne zdarzenie o doniosłości prawnej)	II. <i>Parte centrale (la designazione precisa delle cose che formano oggetto dell'atto, in modo da non potersi scambiare con altre)</i> (art. 51 pkt 6 legge notarile)
III. Część końcowa	III. <i>Parte finale</i>
a) Odczytanie (art. 92 § 1 pkt 7 i art. 94 ustawy – Prawo o notariacie)	a) <i>Lettura dell'atto alle parti</i> (art. 51 pkt 8 legge notarile)
b) [Sposób zapisania]	b) <i>L'indicazione dei fogli di cui consta e delle pagine scritte</i> (art. 51 pkt 9 legge notarile)
c) Podpisy: osób stawających do aktu, ew. tłumacza, świadków, notariusza (art. 92 § 1 pkt 8 i 9 ustawy – Prawo o notariacie)	c) <i>La sottoscrizione col nome, cognome delle parti, dei fidefacienti, dell'interprete, dei testimoni e del notaio</i> (art. 51 pkt 10 legge notarile)
d) Podpis i odcisk pieczęci urzędowej notariusza (art. 8, 92 § 1 pkt 9, 97, 110 § 3 ustawy – Prawo o notariacie)	d) <i>La firma che il notaio appone in fine dell'atto, dev'essere munita dell'impronta del suo sigillo</i> (art. 52 legge notarile)

Źródło: art. 92 ustawy – Prawo o notariacie; Oleszko 2012, 172 i następane; Dunin-Dudkowska 2010, 81 i następane, Aneks 203-213; art. 51, 52 legge notarile; Casu 2010,

264 i następne; Molinari 2012.

Analiza przykładów dokumentów pełnomocnictwa sporządzonych w formie szczególnej aktu notarialnego, z charakterystycznymi formułami, ujawniła specyficzne zagadnienia związane z aspektami pragmatycznymi wzorca gatunkowego aktu notarialnego (por. Dunin-Dudkowska 2010, 84 i następne). W trakcie zajęć dydaktycznych zwrócono uwagę na modele tłumaczeniowe stosowane przy przekładzie terminów prawnych, opisane przez Danutę Kierzkowską w pracy *Tłumaczenie prawnicze* (Kierzkowska 2007). Podkreślono wagę następujących etapów tłumaczenia:

- (i) określenie imperatywu odbiorcy,
- (ii) określenie imperatywu uzusu terminologicznego,
- (iii) zastosowanie odpowiedniej strategii tłumaczeniowej.

Wskazano także na konieczność dbałości o ekwiwalencję tekstowo-normatywną, która zobowiązuje tłumaczy do stosowania norm językowych i tekstowych właściwych dla danego tekstu, a które są ściśle ustalone przez konwencję języka prawnego i językową tradycję (Kierzkowska 2007, 96). Prezentacja oryginalnych pełnomocnictw włoskich i zestawienie ich z modelem stosowanym w praktyce polskiego obrotu prawnego pozwoliły na wykazanie istniejących różnic zwyczajowych i kulturowych występujących w dokumentach włoskich i polskich.

Prezentowany w polskiej literaturze przedmiotu kanoniczny wariant wzorca gatunkowego pełnomocnictwa notarialnego zakłada trójsegmentową strukturę, w praktyce występują także rozbudowane wzorce alternatywne (Dunin-Dudkowska 2010, 82, 156, 160). Porównanie istotnych elementów struktury aktu notarialnego obejmującego pełnomocnictwo w prawie włoskim i w prawie polskim przeprowadzone zostało z uwzględnieniem podziału na podstawowe segmenty.

I. CZĘŚĆ WSTĘPNA

- a) Polskie i włoskie prawo o notariacie przewiduje opatrzenie kolejnymi numerami wydawanych aktów notarialnych. W dokumencie włoskim w lewym górnym rogu znajduje się oznaczenie numeru repertorium czynności notariusza (*repertorio*); podobnie w przypadku polskich dokumentów pełnomocnictwa sporządzanych w formie aktu notarialnego w lewym górnym rogu pierwszej strony zamieszczany jest numer repertorium A, pod którym akt jest zarejestrowany (Oleszko 2012, teza 17; Dunin-Dudkowska 2010, 81).
- b) Zarówno w Polsce, jak i we Włoszech zaleca się wpisywanie rodzaju czynności prawnej lub innego zdarzenia prawnego, którego dotyczy akt notarialny. W przypadku notariuszy włoskich wymóg ten jest spełniany w różny sposób, w dokumentach spotkamy zarówno lakoniczne określenie: *Mutuo ipotecario* (pożyczka hipoteczna), jak i formę rozbudowaną: *Mutuo ipotecario di 5000 euro concesso dal Signor Giuliani Alberto alla Signora Arsizio Maria* (pożyczka hipoteczna w wysokości 5.000 euro udzielona przez Pana Giuliani Alberta Pani Arsizio Marii); tego rodzaju oznaczenia odnoszą się również do pełnomocnictwa. W przypadku aktów notarialnych sporządzanych zgodnie z polską ustawą – Prawo o notariacie powszechną praktyką jest opatrywanie dokumentu nazwą gatunkową: „akt notarialny”, „protokół notarialny”, która pełni funkcję swoistego „tytułu aktu”. Funkcję „śródtytułu”

pełnić mogą podawane po nazwie „akt notarialny” określenia rodzaju (nazwy) czynności prawnej dokonanej w akcie, np. umowa sprzedaży nieruchomości, testament, statut spółki itp. (Oleszko 2012, teza 13; Dunin-Dudkowska 2010, 83). W przypadku pełnomocnictwa notarialnego wyróżniony graficznie śródtytuł stanowi niezmienny element ramy tekstowej dokumentu, pełni funkcję komunikatu minimalnego, określającego gatunek tekstu (Dunin-Dudkowska 2010, 82, 156).

- c) Włoskie prawo o notariacie przewiduje umieszczenie na początku aktu nazwy państwa: *Repubblica Italiana* (art. 51 *in principio legge notarile*); w prawie polskim nie ma takiego wymogu, natomiast jeden z dopuszczalnych wzorców dotyczących szaty graficznej aktu notarialnego przewiduje umieszczanie na stronie tytułowej odcisku godła państwowego w postaci centralnego emblematu (Oleszko 2012, teza 17).
- d) W dokumentach włoskich data jest zapisywana słownie, zwyczajem notariuszy jest także zapis cyfrowy (*L'anno 2006 duemilasei ed il giorno 2 due del mese di marzo*). Podanie godziny nie jest obowiązkowe, na wniosek stron notariusz może zamieścić taką informację. Informacja o godzinie jest konieczna w aktach ostatniej woli (*atto di ultima volontà*) i w protokołach. Akt notarialny, w którym nie ma daty, jest nieważny (*è nullo*). W polskim porządku prawnym ustawa – Prawo o notariacie nie określa sposobu oznaczenia daty oraz niektórych oznaczeń cyfrowych. Datacja aktu notarialnego powinna obejmować oznaczenie dnia, miesiąca i roku jego sporządzenia, a w razie potrzeby lub na żądanie stron – godzinę i minutę sporządzenia i podpisania aktu. Obowiązek oznaczenia daty sporządzenia aktu notarialnego stanowi jeden z konstytutywnych składników każdego dokumentu notarialnego, bowiem element daty (data notarialna, data pewna) nadaje dokumentowi cechy pewności co do czasu dokonania czynności. W praktyce przyjęło się podawanie daty sporządzenia aktu notarialnego cyfrowo oraz słownie. Przytaczane po raz pierwszy liczby, numery i terminy powinny być wyrażone słownie (Oleszko 2012, teza 25, 26; Dunin-Dudkowska 2010, 203-213).

Tabela 2. Przykład sposobu zapisu daty w pełnomocnictwie włoskim w formie aktu notarialnego wraz z propozycją przekładu.

Język włoski	Język polski
<i>L'anno 2010 duemiladieci il giorno (addi) 30 trenta del mese di aprile.</i>	Roku dwa tysiące dziesiątego dnia trzynastego miesiąca kwietnia.

Źródło: Materiały własne autora

- e) W części wstępnej znajdują się także dokładne informacje dotyczące notariusza i jego kancelarii, co ilustruje poniższy przykład.

Tabela 3. Przykład sposobu prezentacji danych notariusza w części wstępnej aktu notarialnego w języku włoskim wraz z propozycją przekładu.

Język włoski	Język polski
<i>Innanzi a me dott. Donato Rossi, notaio in Palermo, iscritto al Collegio Notarile</i>	Przedemną mgr Donato Rossi, notariuszem w Palermo, wpisanym na

<i>del Distretto di Palermo.</i>	listę notariuszy prowadzoną przez Kolegium Notariuszy okręgu Palermo (w Polsce notariusze są zrzeszeni w izbach notarialnych; izbę notarialną stanowią notariusze prowadzący kancelarię w okręgu sądu apelacyjnego – art. 28 § 1 ustawy – Prawo o notariacie)
----------------------------------	---

Źródło: Materiały własne autora

W przypadku włoskiego aktu notarialnego oprócz wskazania nazwy gminy ustawowo wymagane jest dokładne oznaczenie miejsca sporządzenia dokumentu (*locus loci*). (Molinari 2012; Casu 2010, 273). Pod pojęciem „*locus loci*”, które zastąpiło historycznie poprzedzające je określenie *casa*, rozumieć należy każde miejsce w gminie, w którym akt notarialny został rzeczywiście sporządzony – „*luogo specifico del comune ove effettivamente l'atto è stato ricevuto; qualisiasi spazio del comune ove l'atto sia rogato*” (Casu 2010, 273), w tym np. siedzibę kancelarii notarialnej. Kategoria *locus loci* jest szczególnie istotna w sytuacji, gdy rozpoczęcie sporządzania aktu notarialnego nastąpiło w innej dacie i w innym miejscu niż jego zakończenie (Molinari 2012).

Dane dotyczące notariusza, które także są przywołane w pierwszej części dokumentu, muszą uwzględniać jego imię, nazwisko, miejsce zamieszkania, Kolegium Notariuszy będące odpowiednikiem polskiej izby notarialnej (Collegio Notarile). Nie są konieczne informacje dotyczące tytułów i stopni naukowych, tytułów honorowych i imienia ojca (*paternità*). Analiza włoskich pełnomocnictw dostarcza jednak trudności tłumaczom, którzy spotykają się z następującym sposobem zapisu:

(i) „*Avanti a me Alberto dottor Rossi fu Notaio Antonio, Notaio in Roma, iscritto al Collegio Notarile dei Distretti Riuniti di Roma, Velletri e Civitavecchia*” (Przedemną, mgr Alberto Rossi, synem zmarłego Notariusza Antonia, Notariuszem w Rzymie, wpisanym do Kolegium Notariuszy Połączonych Okręgów: Rzymu, Velletri e Civitavecchia)

(ii) „*Avanti a me dott. Luigi Sitani fu Alfredo, Notaio in Castelfranco Veneto, iscritto nel Ruolo del Distretto Notarile di Treviso*” (Przedemną, mgr Luigi Sitani, synem zmarłego Alfreda, Notariuszem w Castelfranco Veneto, wpisanym do Kolegium Notariuszy Treviso) (źródło: Materiały własne autora).

W przypadku, gdy mamy do czynienia z notariuszem, którego ojciec żyje, spotykamy następującą formułę: „*Avanti a me dott. Luigi Sitani di Alfredo, Notaio in Castelfranco Veneto, iscritto nel Ruolo del Distretto Notarile di Treviso*” (Przedemną, mgr Luigi Sitani, synem Alfreda, Notariuszem w Castelfranco Veneto, wpisanym do Kolegium Notariuszy Treviso) (źródło: Materiały własne autora).

Określenie imienia ojca (*paternità*) na początku aktu notarialnego jest stosowane fakultatywnie, na okrągłej pieczęci notariusza znajduje się zawsze, osoby, które nie znają tego włoskiego zwyczaju zapis na pieczęci jest niejasny.

W przypadku polskiego systemu prawnego charakterystyczne fragmenty pochodzące od notariusza wyrażone są zazwyczaj w dominującej w całym tekście aktu notarialnego formie 3. os. liczby pojedynczej, jedynie sporadycznie w niektórych aktach notarialnych w końcowym zdaniu komparycji występuje forma 1. os. liczby

pojedynczej (Dunin-Dudkowska 2010, 93), natomiast we włoskich dokumentach pełnomocnictw notarialnych forma ta jest powszechna.

- f) W części wstępnej poza oznaczeniem notariusza (*notaio*) zawarte zostają informacje dotyczące:
- (i) uczestników czynności prawnej, w tym np. stron zawierających umowę (*delle parti*), a w przypadku pełnomocnictwa notarialnego – stanowiącego akt jednostronny – oznaczenie mocodawcy (*rappresentato*),
  - (ii) ich reprezentantów (*dei loro rappresentanti*),
  - (iii) świadków (*dei testimoni*),
  - (iv) tłumacza (*dell'interprete*),
  - (v) innych osób obecnych przy sporządzeniu aktu (*delle altre persone che intervengono nell'atto*).

W procesie dydaktycznym w ramach studiów tłumaczeniowych nie odnotowano wśród słuchaczy większych trudności ze znalezieniem ekwiwalentów polskich dla danych osób stawających do aktu. Jedyną wątpliwość pojawia się odnośnie do danych personalnych kobiety zamężnej. We Włoszech kobieta, która wstąpiła w związek małżeński, przyjmuje nazwisko męża, w praktyce mężatka posługuje się nazwiskiem panińskim; w dokumentach notarialnych i dowodach osobistych można spotkać (choć coraz rzadziej) sformułowanie: *Rossi Maria, maritata Falzone* (Rossi Maria, nazwisko po mężu Falzone); *Rossi Maria, maritata a Bianco Domenico* (Rossi Maria, zamężna z Bianco Domenico).

- g) Do ramy tekstowej pełnomocnictwa notarialnego na gruncie prawa polskiego zaliczany jest akt performatywny obejmujący oświadczenie woli osoby udzielającej pełnomocnictwa dotyczące wyznaczenia pełnomocnika, stanowiący element skonstruowany według stałego schematu, bazujący na użyciu czasownika performatywnego (Dunin-Dudkowska 2010, 82, 156, 160).

Tabela 4. Przykłady zwrotów pojawiających się w części wstępnej włoskich pełnomocnictw wraz z propozycjami przekładu.

Język włoski	Język polski
<i>Assistito dai testimoni idonei ed a me noti:</i> ...	W obecności mających zdolność do udziału w niniejszej czynności i znanych mi świadków w osobach:...
<i>È intervenuto il Signor... / È presente il Signor Alberto Rossi, nato a Empoli il giorno 19 aprile 1932, residente in Capraia, via Manzoni n.2; codice fiscale FRN ABC 35D59</i>	Stawił się osobiście Pan Alberto Rossi urodzony w Empoli [Republika Włoch] 19 kwietnia 1932 r., zamieszkały w Capraia, via Manzoni 2; numer identyfikacji podatkowej FRN ABC 35D59

Źródło: Materiały własne autora

II. CZĘŚĆ GŁÓWNA AKTU

Szczegóły właściwego pełnomocnictwa notarialnego, obejmujące określenie rodzaju i zakresu pełnomocnictwa, stanowią odrębny segment (jego zasadnicza część sprowadza

się najczęściej do określenia zakresu czynności prawnych, do dokonania których umocowany zostaje pełnomocnik). W praktyce występują często alternacje korpusu w postaci zwielokrotnienia elementów równorzędnych (Dunin-Dudkowska 2010, 160). Jako cechy charakterystyczne dla omawianego segmentu wskazuje się: stosowanie zdań złożonych o wysokim nasyceniu informacjami faktograficznymi, schematyczność i określony układ graficzny tekstu, intertekstualność wyrażającą się w licznych odniesieniach np. do aktów prawnych, danych z rejestrów i ewidencji, dokumentów prywatnych oraz stosowanie wyrażen metatekstowych, znaczne znominalizowanie, nasycenie zdaniami z zaimkiem względnym i anaforycznym, występowanie słownictwa specjalistycznego, zwłaszcza leksyki związanej z tematyką ekonomiczno-prawną, nagromadzenie nazw własnych, stosowanie wyliczeń, paralelizmów składniowych i powtórzeń leksykalnych, stały układ kompozycyjny (Dunin-Dudkowska 2010, 97 i następane, 162-163). Specyfika powyższych elementów skutkuje niejednokrotnie powstawaniem znacznych problemów translatorskich.

W zasadniczej części aktu już pierwszy jego fragment może sprawiać trudności osobom niezaznajomionym z terminologią prawniczą, co znajduje wyraz w poniższym przykładzie.

Tabela 5. Przykład formuły wprowadzającej w części zasadniczej pełnomocnictwa notarialnego w języku włoskim wraz z propozycjami przekładu

Język włoski	Język polski
<i>Detta comparante mi richiede di ricevere questo atto col quale nomina e costituisce sua procuratrice speciale, con ogni più ampio potere e facoltà di legge, la suddetta signora:....</i>	Stawająca [do aktu] wnosi o sporządzenie niniejszego aktu, na mocy którego wyznacza i ustanawia swoim pełnomocnikiem szczególnym, ze wszelkimi umocowaniami i uprawnieniami, wyżej wymienioną panią:.... / udziela pełnomocnictwa szczególnego wyżej wymienionej pani:... (na temat koncepcji kategoryjnego odróżniania udzielenia pełnomocnictwa od ustanowienia pełnomocnika na gruncie prawa polskiego zob. M. Pazdan 2008, 514 oraz literatura tam cytowana).

Źródło: Materiały własne autora

III. CZĘŚĆ KOŃCOWA

Elementy delimitacji finalnej, poza danymi zindywidualizowanymi aktu notarialnego, mają co do zasady niezmienny charakter, podporządkowany spetryfikowanym formułom przewidzianym normatywnie i wykształconym w praktyce, nieznaczne modyfikacje mogą dotyczyć np. wzmianki o obecności tłumacza przysięgłego (Dunin-Dudkowska 2010, 84, 116). Rozbudowany wariant alternatywny aktualizuje się w przypadku wymagającym tłumaczenia aktu notarialnego (Dunin-Dudkowska 2010, 117).

Protokół końcowy aktu notarialnego (element części końcowej poprzedzający podpisy) we włoskim systemie prawnym określany jest jako *chiusa dell'atto notarile*

(Casu 2010, 304). Przewidziany dla włoskiego aktu notarialnego wymóg wskazania liczby składających się na akt notarialny arkuszy (*fogli*) i zapisanych stronice (*pagine*) uwarunkowany jest historycznie; w literaturze przedmiotu eksponuje się prawidłową interpretację powyższego obowiązku, definiującą pojęcie *foglio* jako cztery stronice (*quattro facciate*) i zakładającą szczegółowe odnotowywanie stopnia zapisania poszczególnych arkuszy (Casu 2010, 306).

Reżim prawa o notariacie przewiduje dodatkowo parafowanie kolejnych arkuszy wielostronicowego aktu notarialnego (por. art. 93 ustawy – Prawo o notariacie i art. 51 pkt 12 *legge notarile*).

W kontekście przekładu dokumentów pełnomocnictwa oraz ich specyficznych cech językowych i stylistycznych należy dodatkowo zwrócić uwagę na rejestr polskich tekstów prawodawczych, (Kielar; Miler 1993), wymagający stosowania przez tłumaczy odpowiednich form gramatycznych i syntaktycznych docelowego języka prawnego (Kierzkowska 2007, 96). Teksty paralelne i ich wnikliwa analiza umożliwiają zdobycie wiedzy w zakresie konwencji oddawania podstawowych form przepisów prawnych dla pary językowej włoski-polski, wymagają jednak od osoby tłumacza (w tym polskiego studenta specjalizacji tłumaczeniowej) znajomości „specyfiki stylu przepisów nakazujących, zakazujących i opisowych” dla języka polskiego oraz dyrektywności i normatywności tekstów prawnych (Kierzkowska 2007, 96; por. też Jopek-Bosiacka 2012, 21, 25).

W trakcie zajęć wykazano, że sformułowania spotykane we włoskich dokumentach pełnomocnictwa sprawiają dużą trudność osobom, które nie znają polskiej konwencji języka prawa. Poniżej podajemy kilka przykładów sformułowań włoskich, które zostały przetłumaczone z poszanowaniem trybu postępowania przy tłumaczeniu terminów prawnych opisanego między innymi przez Barbarę Zofię Kielar (Kielar 1999,189).

Tabela 6. Przykłady sformułowań występujących we włoskich dokumentach pełnomocnictwa wraz z propozycjami ich polskojęzycznych ekwiwalentów.

Język włoski	Język polski
<i>Con promessa de rato et valido</i>	Z przyrzeczeniem uznania za skuteczne i ważne (wiążące) / zatwierdzenia i uznania skutków prawnych (danej czynności)
<i>Domiciliato per la carica</i>	Z adresem do doręczeń
<i>Per quanto infra</i>	W zakresie wskazanym poniżej
<i>La comparente autorizza espressamente la nominata procuratrice ad intervenire quale parte nell'atto in oggetto oltre che come mandataria anche in nome proprio</i>	Stawająca upoważnia w sposób wyraźny ustanowioną pełnomocnik do występowania nie tylko w charakterze strony przedmiotowej czynności prawnej, ale i w charakterze przyjmującego zlecenie także w imieniu własnym
<i>Del che richiesto io notaio ho ricevuto il presente atto che pubblico mediante lettura da me fattane, in presenza dei testimoni, alla comparente che lo approva</i>	W granicach wniosku ja, notariusz, sporządziłem niniejszy akt notarialny, który czynię jawnym poprzez jego odczytanie – w obecności świadków – stawającej, która zatwierdza go

<i>Scritto a macchina da persona di mia fiducia da me diretta in un foglio di cui occupa tre facciate intere e della quarta quanto fin qui</i>	Niniejszy dokument został sporządzony w formie maszynopisu przez osobę godną mojego zaufania, pod moim kierunkiem, w postaci arkusza obejmującego trzy pełne strony i czwartą zapisaną do tego miejsca.
<i>Letto, confermato e sottoscritto</i>	Odczytano, zatwierdzono i podpisano
<i>Persona a me nota, maggiore e giuridicamente capace</i>	Osoba znana mi, pełnoletnia i zdolna do czynności prawnych

Źródło: Skrodzka 2008, 127-128, Biernacka-Licznar, Żuchowska 2012, 248-253

Obywatel polski, poszukując informacji na temat włoskiego dokumentu pełnomocnictwa, może z łatwością dotrzeć na stronę internetową Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Rzymie, na której został zamieszczony wzór pełnomocnictwa w języku włoskim i polskim², jest on jednakże odmienny od dokumentów zamieszczonych w zbiorach Skrodzkiej i Biernackiej-Licznar, Żuchowskiej. Dostępne w serwisie internetowym Ambasady pełnomocnictwo do podejmowania działań w Polsce to dokument, na którym konsul może poświadczyć podpis obywatela polskiego, o ile polskie przepisy przewidują dla dokonania danej czynności formę z podpisem notarialnie / urzędowo poświadczonym.

Cenny materiał referencyjny i porównawczy stanowi wybór wzorów (formularzy) pełnomocnictw ogólnych i szczególnych zamieszczanych w serwisach internetowych włoskich placówek dyplomatycznych i konsularnych (w dziale „Formularze” – „*Modulistica*”). Wnikliwa analiza prezentowanych tekstów pozwala na zrekonstruowanie bogatego instrumentarium w zakresie formuł dokumentów pełnomocnictwa i elementów procedury jego udzielania. Ilustratywny przykład rozbudowanej i wieloelementowej struktury dokumentu pełnomocnictwa stanowić może chociażby opublikowany w serwisie internetowym Konsulatu Generalnego Republiki Włoskiej w Toronto wzór pełnomocnictwa ogólnego dla obywateli włoskich przebywających w Kanadzie³ (Odbiorcą tego tekstu może być szerokie grono osób zainteresowanych dokonaniem czynności prawnych za pośrednictwem pełnomocnictwa. Budowa tego dokumentu jest zgodna z modelem pełnomocnictwa opisanym we włoskim prawie o notariacie: tekst jest pomieszczony w kolejnych akapitach, z wyraźnie wyodrębnioną komparcją i częścią zasadniczą zawierającą wykaz uprawnień przyznawanych pełnomocnikowi oraz formułami właściwymi praktyce notarialnej. Podczas przekładu tego dokumentu, w wypadku nazw instytucji włoskich, zdecydowano się na podanie ekwiwalentu w języku polskim w wersji odpowiadającej siatce terminologicznej przyjętej na gruncie dogmatyki prawa prywatnego w polskim porządku prawnym (*Cassa Depositi e Prestiti, Intendenza di finanza, Istituto di Credito Fondiario, Tesoreria*). W przypadku cytowanej regulacji normatywnej oznaczonej w tekście oryginalnym jedynie datą i numerem progresywnym (jednoznacznie

² http://www.rzym.msz.gov.pl/pl/informacje_konsularne/sprawy_prawne/pełnomocnictwo_upowaznienie/, http://www.rzym.msz.gov.pl/it/affari_consolari/assistenza_legale/procura/, data dostępu 8 listopada 2013 r.

³ <http://www.constoronto.esteri.it/NR/rdonlyres/7BCE26F7-7AA0-44A6-B7C3-12DA4C03823E/0/Procurageneralecontestimonispecimen.pdf>, data dostępu 8 listopada 2013 r.

identyfikowanym przez czytelników kultury języka włoskiego, wśród których prawdopodobnie dane unormowania są popularne i rozpoznawalne, ale niezrozumiałym dla czytelnika polskiego) zdecydowano się na wprowadzenie polskiego ekwiwalentu pełnego tytułu aktu prawnego oraz jego opisu bibliograficznego (danych publikacyjnych), aby ułatwić zainteresowanym dotarcie do tekstu aktu prawnego. Ze względu na specjalistyczny charakter tekstu wyjściowego i zastosowanie przekładu także przez specjalistów z dziedziny prawa zachowano specjalistyczną terminologię prawniczą.

Podsumowanie

Nadrzędnym celem niniejszej publikacji było dostarczenie czytelnikowi należącemu do kultury języka polskiego wiadomości na temat struktury i terminologii właściwej pełnomocnictwu funkcjonującemu we włoskim porządku prawnym oraz przedstawienie propozycji polskojęzycznych ekwiwalentów i praktycznych wytycznych ukierunkowujących metodologię przekładu. W trakcie przekładu konieczne jest respektowanie podstawowych założeń konstrukcyjnych instytucji prawnych występujących w analizowanych dokumentach w języku źródłowym, należy mieć także na uwadze różnice kulturowe i zwyczajowe występujące między porządkami prawnymi języka źródłowego i docelowego. Dostępne na polskim rynku wydawniczym źródła (słowniki i leksykony) nie zawsze pomagają w rozwiązaniu problemów translatorycznych. Jedną z podstawowych trudności, na które napotykają tłumacze terminologii prawniczej, są zmiany semantyczne obecne w języku prawa, które wpływają na terminologizację języka prawa, a w dalszej konsekwencji na występowanie cech gatunkowych, które dla przeciętnego tłumacza, niebędącego specjalistą w dziedzinie prawa, wydają się bardzo trudne do opanowania. Największą trudność w tłumaczeniu specjalistycznym sprawiają nie tyle różnice językowe (aktualnie w dobie Internetu tłumacz jest w stanie po dłuższych poszukiwaniach dotrzeć do poprawnego terminu), ile działania, które zmierzają do znalezienia ekwiwalentów dla terminów bezekwiwalentnych. Zadanie tłumacza polega więc na zaproponowaniu rozsądnego rozwiązania terminologicznego, które umożliwi skuteczną i pełną komunikację pomiędzy użytkownikami języka źródłowego i języka docelowego.

Bibliografia

- Baldini, Gianni. 2006. *Il mandato: profili operativi, inadempienze e risarcimento danni*, Matelica: Halley Editrice.
- Bianca, Cesare Massimo. 2000. *Diritto civile. Vol. 3. Il Contratto*, Milano: Giuffrè Editore.
- Biel, Łucja. 2010. Terminologia i frazeologia spółki (pełnomocnik, prokurent i przedstawiciel) oraz ich angielskie odpowiedniki. *Lingua legis* nr 18, 26-42.
- Biernacka-Licznar, Katarzyna; Żuchowska, Ewa. 2012. *Egzamin na tłumacza przysięgłego. Zbiór dokumentów włoskich*. Warszawa: C.H.Beck.
- Caringella, Francesco; De Marzo, Giuseppe. 2008. *Manuale di diritto civile. Vol. 3. Il Contratto* (colonna Percorsi. *Manuali e Studi*). Milano: Giuffrè Editore.

- Casu, Giovanni. 2010. [Commento all'art. 51] W: *La legge notarile commentata*, a cura di Giovanni Casu, Gianluca Sicchiero Torino: Utet Giuridica.
- Codice civile (Regio Decreto 16 marzo 1942 n. 262, G.U. n. 79, 4 aprile 1942 z późn. zm.)
- Consiglio Nazionale del Notariato. 2006. *Condizioni indispensabili per la validità delle procure notarili "internazionali"*. Studio 5-2006/A. Approvato dalla Commissione Affari Europei e Internazionali il 20 ottobre 2006, <http://www.notariato.it/it/primopiano/studi-materiali/studi-materiali/diritto-internazionale-comunitario/5.pdf> (data dostępu 28 grudnia 2013 r.).
- Del Giudice, Federico. 2008. *Nuovo dizionario giuridico. Enciclopedia di base del diritto*. Napoli: Edizioni Simone.
- Delle Monache, Stefano. 2012. Forma della procura. W: *Commentario al Codice Civile. Dei contratti in generale. Vol. 3 (art. 1387-1424)*, a cura di Emanuela Navarretta, Andrea Orestano. Torino: Utet Giuridica.
- Di Marzio, Mauro. 2011. *La procura alle liti. Poteri, obblighi e responsabilità dell'avvocato*. Milano: Giuffrè Editore.
- Dunin-Dudkowska, Anna. 2010. *Akt notarialny jako gatunek wypowiedzi*. Lublin: Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i Cudzoziemców UMCS.
- Galdia, Marcus. 2003. Comparative law and legal translation. *The European Legal Forum* nr 1, 1-4.
- Gawrylczyk, Włodzimierz. 2000. Przedstawicielstwo. *Monitor Prawniczy* nr 12, 760-767.
- Gawrylczyk, Włodzimierz. 2001. Pełnomocnictwo procesowe *Monitor Prawniczy* nr 2, 85-89.
- Gazzoni, Francesco. 2013. *Manuale di diritto privato*. Napoli, Roma: Edizioni Scientifiche Italiane.
- Grykiel, Jarosław. 2008. *Powstanie prokury*, Warszawa: C.H.Beck.
- Gudowski, Jacek. 2011. Pełnomocnictwo procesowe na tle podziału prawa na prywatne i publiczne, *Polski Proces Cywilny* nr 1(2), 7-27.
(a cura di) Izzo, Fausto. 2008. *Codice civile e leggi complementari*. Napoli: Edizioni Giuridiche Simone.
- Janeczko, Edward. 2011. *Wzory aktów notarialnych*. Warszawa: LexisNexis Polska.
- Jopek-Bosiacka, Anna. 2012. *Przekład prawny i sądowy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kielar, Barbara Zofia. 1999. Translating Statutory Texts: in Search of Meaning and Relevance. W: *Aspects of Legal Language and Legal Translation*, red. Jerzy Tomaszczyk, 183-190. Łódź: Łódź University Press.
- Kielar, Barbara Zofia; Miler, Joanna. 1993. Through the Looking Glass of Translation – the Verb Phrases of the Statutory Clauses in Kodeks Handlowy and Their English Rendition. W: *International Forum of Legal Translation 1992. Proceedings*, red. Joanna Miler, 41-53. Warszawa: TEPIS.
- Kierzkowska, Danuta. 2007. *Tłumaczenie prawnicze*. Warszawa: Translegis.
- Kujawińska, Joanna, 1996. Pełnomocnictwo po włosku. *Lingua legis* nr 3.
- Legge 16 febbraio 1913 n. 89, *Sull'ordinamento del notariato e degli archivi notarili*. (G.U. n. 55, 7 marzo 1913, Serie Generale, z późn. zm.)

- Matulewska, Aleksandra. 2005. Własność i zobowiązania w aspekcie translatorycznym polsko-angielskim i angielsko-polskim. *Investigationes Linguisticae* vol. XII, 62-76.
- Molinari, Mario. 2012. Indicazione della data e del luogo dell'atto (art. 51 n.1 l.n.), [http://www.eglossa.it/wiki/indicazione_della_data_e_del_luogo_dell'atto_\(art._51_n.1_l.n.\).aspx](http://www.eglossa.it/wiki/indicazione_della_data_e_del_luogo_dell'atto_(art._51_n.1_l.n.).aspx) (data dostępu 8 listopada 2013 r.)
- Oleszko, Aleksander. 2012. *Akty notarialne. Komentarz (art. 91-95 Prawa o notariacie)*. Warszawa: Lexis Nexis.
- Pazdan, Jadwiga. 2003. *Pełnomocnictwo w prawie prywatnym międzynarodowym*. Kraków: Zakamycze.
- Pazdan, Maksymilian. 2008. Przedstawicielstwo. W: *System Prawa Prywatnego*. Tom 2. *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Zbigniew Radawski, 467-562. Warszawa: C.H.Beck.
- Pietrzkowski, Henryk. 2010. *Czynności procesowe zawodowego pełnomocnika w sprawach cywilnych*, Warszawa: LexisNexis.
- Skrodzka, Teresa. 2008. *Raccolta di documenti italiani*. Warszawa: Translegis.
- Smyk, Marcin. 2010. *Pełnomocnictwo według kodeksu cywilnego*. Warszawa: Oficyna Wolters Kluwer.
- Sobolewski, Przemysław. 2012. Komentarz do art. 98 k.c. W: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Konrad Osajda (baza programu Legalis). Warszawa: C.H.Beck.
- Sondel, Jerzy. 1997. *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas.
- Strzebińczyk, Jerzy, 2013. W: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. Edward Gniewek, Piotr Machnikowski. Warszawa: C.H.Beck.
- Turchi, Barbara. 2012. *Leksykon terminów prawniczych*. Warszawa: C.H.Beck.
- Turco, Claudio. 2011. *Lezioni di diritto privato*. Milano: Giuffrè Editore.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1158 z późn. zm.).
- http://www.rzym.msz.gov.pl/it/affari_consolari/assistenza_legale/procura/ (data dostępu 8 listopada 2013 r.).
- <http://www.constoronto.esteri.it/NR/rdonlyres/7BCE26F7-7AA0-44A6-B7C3-12DA4C03823E/0/Procurageneralecontestimonispecimen.pdf> (data dostępu 8 listopada 2013 r.)